

Esipuhe

Varhaiskasvattajat muodostavat hämmästyttävän työyhteisön. Lapset ja vanhemmat ovat usein hyvin tyytyväisiä varhaiskasvatukseen. Kuitenkin varhaiskasvattajat itse näkevät työssään vielä paljon kehitettävää. Tämä asenne on erittäin hedelmällinen. Suomessa varhaiskasvattajilla ei ole samalla tavalla ulkoisia paineita opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseen kuin monissa muissa maissa, mutta siitä huolimatta heillä on halu kehittää varhaiskasvatusta yhä paremmaksi. Kehittämistyön pohjaksi varhaiskasvattajat tarvitsevat kuitenkin luotettavaa ja syvälle käyvää tietoa siitä, mitä varhaiskasvatuksessa todella tapahtuu ja minkälaista vuorovaikutuksen sisältöä arjessa tuotetaan.

Tämän kirjan tarkoituksena on nostaa esiin varhaiskasvatuksen arki ja antaa käytännöllisiä esimerkkejä sen kehittämisen tavoista. Kirjassa kuvataan toimivia mittareita, joilla saadaan pitävä tarttumapinta varhaiskasvatuksen käytännöistä. Teoksen taustalla on Helsingin yliopiston Orientaatioprojekti, jonka tutkimustuloksia ja niiden pohjalta tehtyjä ratkaisumalleja kirjassa esitellään.

Kirjassa lapsen orientaatiolla tarkoitetaan lasten erilaisia tapoja suhtautua muutoksiin. Tästä käsite orientaatio on tullut koko projektin nimeen. Projektissa ei ensisijaisesti tavoiteltu tiettyjä muutoksia vaan pyrittiin ensin selvittämään varhaiskasvatuksen muotoutumisen aineksia. Vasta perusteellisen arvion jälkeen ryhdyttiin miettimään, mitä näistä aineksista halutaan ylläpitää, mitkä asiat jäävät edelleen epäselviksi, mitä asioita halutaan parantaa ja mitä mahdollisuuksia avata. Muutos ei ole itseisarvo. Muutoksen sijasta usein on tärkeää myös varjella jo olemassa olevaa hyvää ja hapuilla pimeässäkin.

Projektin alkusysäystä on vaikea paikallistaa, mutta ehkä selkein alkupiste sijoittuu Taiwaniin vuoteen 2008, jolloin päätimme taiwanilaisten kollegoiden kanssa yhdistää voimamme saadaksemme selville, miten lasten näkemykset vaikuttavat varhaiskasvatuksen muotoutumiseen. Vuonna 2008 ensimmäisenä kuntana mukaan tuli Kerava, ja saman vuonna projektiin liittyivät myös Tuusula ja Järvenpää. Myöhemmin mukaan lähtivät vielä Hyvinkää, Hämeenlinna, Mäntsälä, Nurmijärvi, Sipoo ja Vihti.

Orienteatioprojektissa tutkimuksen kivijalkana on huolellinen systemaattinen havainnointi, jossa satunnaisesti valikoituja lapsia on havainnoitu kaikenlaisissa tilanteissa. Tutkimuksen varsinainen juju oli kuitenkin se, että jokaiseen havaintoon kytkettiin myös lasten tapa orientoitua muutokseen, lapsen taidot sekä oppimisympäristön arviointi. Näin voitiin tutkia tietyn toiminnan merkitystä lapsen ja oppimisympäristön muokkaamana.

Tämäkään tutkimus ei kuitenkaan anna reaaliaikaista eikä edes keskimääräistä kuvaa koko varhaiskasvatustoiminnasta. Iltapäivän toiminta jäi kokonaan havainnoinnin ulkopuolelle samoin kuin leikkipuistot ja muut avoimen varhaiskasvatuksen muodot. Myös vaikkapa aineiston keruun sijoittuminen tammikuusta toukokuuhun voi vaikuttaa vaikkapa siten, että syksyllä tehdyssä tutkimuksessa olisi ollut enemmän päivähoidon hiljattain aloittaneita lapsia, mikä olisi saattanut näkyä vuorovaikutussuhteissa.

Orienteatioprojektin tutkimuksen tulokset jalostettiin käytäntöjen kehittämiseksi tiettyjen peruseriaatteiden mukaisesti. Syksyllä 2011 tehtävää jäsennettiin päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa, ja keväällä 2012 henkilöstö muokkasi tehtävästä ratkaisumallin, joka esiteltiin muille varhaiskasvattajille toukokuussa 2012. Kaikkiaan 217 tehtävää ja ratkaisua valmistui. Ne muodostavat varhaiskasvatuksen kehittämisen runsaudensarven, johon voi tutustua osoitteessa <http://blogs.helsinki.fi/reunamo/kehitystehtavien-taustaa/340-2/>. Ratkaisumallit eivät kuitenkaan kerro siitä rikkaasta kehitysprosessista, joka on mallien takana.

Orienteatioprojekti on ollut monipolvinen, ja tässä kirjassa voidaan kuvata vain joitakin esimerkkejä siitä. Kussakin luvussa esitellään ensin ne tutkimustulokset, joiden perusteella on ryhdytty toimintaa kehittämään. Sen jälkeen kuvataan käytännön kehitystoiminta.

Samanaikaisesti suomalaisen tutkimuksen kanssa Taiwanissa tehtiin identtinen tutkimus. Tämä maiden vertailu antaa näkyviä varhaiskasvatuksen käytän-

teiden moninaisuudesta yleisestikin. Valitettavasti maiden väliselle vertailulle ei ole laajalti tilaa tässä kirjassa, mutta kussakin luvussa on pieni kurkistus varhaiskasvatukseen samalla kertaa hyvin erilaisessa ja silti yllättävän samanlaisessa oppimisympäristössä. Taiwanilaisten päiväkotien otanta ei ole satunnainen, joten toiminnan ja tulosten kuvaukset on otettava esimerkkeinä. Niitä ei voi yleistää koko Taiwanin varhaiskasvatukseen. Etsimme keinoja satunnaisempaan otantaan vuoden 2015 aineiston keruussa.

On hämmästyttävää, miten vähän varhaiskasvatuksen arjesta todella tiedetään. Ei ole kunnollisia tutkimustuloksia siitä, mitä päiväkodissa tehdään tai mitä lapset tekevät. Ei ole kattavasti selvitetty lasten huomion kohteita päiväkodissa. Systemaattiseen otantaan perustuvaa varhaiskasvatustoiminnan tutkimusta ei ole tehty. Niin kauan kuin meiltä puuttuu tieto siitä, mitä varhaiskasvatuksessa todella tapahtuu, kehitystyömme seisoo savijaloilla. Toisaalta ilman tutkimustulosten herättämää kehitystyötä tutkimus jää merkityksettömäksi. Toivottavasti tämä kirja osaltaan tarjoaa tukea varhaiskasvatuksen kehittämiseen ja uusien ideoiden löytämiseen.